

FINLANDS STRATEGI FÖR DEN ARKTISKA POLITIKEN

Innehåll

BAKGRUND.....	2
INLEDNING	5
Riktlinjer och mål för Finlands arktiska politik till och med 2030	5
Den internationella omvärlden och det säkerhetspolitiska läget.....	6
PRIORITET 1: Klimatförändringen, begränsning och anpassning.....	11
PRIORITET 2.1: Invånarna, främjande av välfärd	16
PRIORITET 2.2: Invånarna, urfolken samernas rättigheter	20
PRIORITET 3.1: Kompetens, näringar	23
PRIORITET 3.2: Kompetens, spetsforskning.....	27
PRIORITET 4: Infrastruktur och logistik	30
STRATEGINS STYRANDE EFFEKT SAMT UPPFÖLJNING AV MÅL OCH ÅTGÄRDER	34

BAKGRUND

I strategin för den arktiska politiken fastställs Finlands centrala mål i fråga om den arktiska regionen och sammanställs de viktigaste prioriteterna för att uppnå målen.

Finlands föregående arktiska strategi publicerades i augusti 2013. I samband med att strategin uppdaterades i september 2016 preciserades regeringens mål i fråga om såväl den arktiska utvecklingen som Finlands roll i arktiska sammanhang. En åtgärdsplan för uppdateringen av den arktiska strategin publicerades i mars 2017.

I den strategiska helheten *Finland – större än sin storlek i världen* i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering identifieras behovet att stärka det arktiska samarbetet. Detta utgör utgångspunkten för utarbetandet av strategin för den arktiska politiken. Den nya strategin beaktar långsiktigt Finlands mål i regionen och de verksamhetsresurser som behövs.

I strategin fastställs målen för Finlands arktiska politik under de två kommande valperioderna, det vill säga till och med 2030. Målen presenteras i inledningen till strategin.

I Finlands strategi för den arktiska politiken ingår följande fyra prioriteter för Finlands verksamhet i den arktiska regionen:

1. **Klimatförändringen**, begränsning och anpassning
2. **Invånarna**, främjande av välfärd samt urfolken samernas rättigheter
3. **Kompetens**, näringar samt spetsforskning
4. **Infrastruktur och logistik**

I samband med varje prioritet i strategin presenteras i korthet lägesbilden, den eftersträlvade utvecklingen i den arktiska regionen och de viktigaste strategiska åtgärderna inom prioriteten.

I början av strategin presenteras, på motsvarande sätt som i statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse, den arktiska regionens internationella omvärld och säkerhetsfrågor. I avsnittet betonas betydelsen av internationellt samarbete och behandlas centrala strukturer för det internationella samarbetet i den arktiska regionen. Säkerheten i Nordeuropa utgör i allt högre grad en helhet, där förändringar i säkerhetsläget i Östersjöområdet, i Finlands arktiska närområden och på Nordatlanten är nära kopplade till varandra. Det växande säkerhetspolitiska intresset för den arktiska regionen gör den arktiska regionen även till en betydande prioritet inom Finlands utrikespolitiska verksamhet.

Genom strategin för den arktiska politiken och prioriteterna i strategin bidrar Finland till att i den arktiska regionen förverkliga målen i det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling Agenda 2030. Kopplingen mellan prioriteterna i strategin och målen för hållbar utveckling behandlas i samband med respektive prioritet.

I strategin beaktas genomgående den princip att inte orsaka betydande skada (do no significant harm) som ingår i EU:s gröna omställning, när det gäller miljömålen, de sociala målen och de kulturella målen, vilka även omfattar konsekvenserna för urfolkens rätt att utöva sin egen kultur.

Beredningen av strategin har letts av styrgruppen för strategin för den arktiska politiken, där alla ministerier är representerade. Tjänstemannaarbetsgruppen med ansvar för arktiska frågor har berett strategin på basis av styrgruppens riktlinjer. Delegationen för arktiska frågor, som på ett mångsidigt sätt representerar Finlands arktiska kompetens, har genom sitt arbete understött beredningen av strategin. Statsministerns statssekreterare är ordförande för både styrgruppen och delegationen.

Enligt strategin är hela Finland ett arktiskt land. Finlands intressen i arktiska frågor och Finlands arktiska kompetens berör hela landet, och hela landets arktiska tillhörighet stöder och stärker bilden av Finland som ett arktiskt land i internationella sammanhang. Det finns ett flertal olika definitioner av den arktiska regionen som tillämpas internationellt för olika ändamål. Landskapet Lappland är av särskild betydelse när det talas om Finlands arktiska region ur geografiskt perspektiv. Från Finland deltar utöver landskapet Lappland också landskapen Norra Österbotten, Kajanaland och Norra Karelen i det arktiska samarbetet och i synnerhet i det regionala samarbetet inom Barents euroarktiska råd (Barentsrådet).

I Finlands strategi för den arktiska politiken 2021 fastställs målen för den arktiska politiken och verksamheten till och med 2030. När man ser tillbaka på den gångna tioårsperioden har det skett betydande förändringar i den internationella omvärlden, särskilt när det gäller stormaktsrelationerna och hur väl det internationella samarbetet fungerar. Dessutom har de direkta och indirekta konsekvenserna av covid-19-pandemin, som spred sig 2020, varit påtagliga också i det arktiska samarbetet och i den arktiska regionen.

Pandemins varaktighet och effekter på lång sikt kan vid tidpunkten för utarbetandet av strategin ännu inte till alla delar bedömas. Det bör dessutom beaktas att man i den arktiska regionen även behöver bereda sig på nya pandemier, vilket framhäver betydelsen av hälsosäkerhet och miljösamarbete i det arktiska samarbetet.

Många av de grundläggande faktorerna i den arktiska omvärlden är emellertid så långvariga till sin natur att utgångspunkterna för strategin kan bygga på dem. Dessa hänför sig framför allt till klimatförändringen, betydelsen av hållbar utveckling, den arktiska naturens biologiska mångfald, de arktiska urfolkens ställning och vikten av internationellt samarbete i den arktiska regionen. Utifrån dessa utgångspunkter kan man även granska mål som hänför sig till ekonomisk verksamhet och Finlands ekonomiska intressen.

Finland har konsekvent betonat behovet att stärka Arktiska rådet och Europeiska unionens politik för Arktis. Centrala globala referensramar i strategin är klimatavtalet från Paris (Parisavtalet), FN:s mål för hållbar utveckling (Agenda 2030), FN:s konvention om biologisk mångfald (biodiversitetskonventionen), FN:s havsrättskonvention (UNCLOS) och förhandlingarna om ett verkställighetsavtal om biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion (Biodiversity Beyond National Jurisdiction, BBNJ) samt FN:s deklaration om urfolks rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Finland betonar att principerna för hållbar utveckling, jämställdhet mellan könen och jämlikhet är teman som bör genomsyra allt arktiskt samarbete.

INLEDNING

Riktlinjer och mål för Finlands arktiska politik till och med 2030

Finland är ett arktiskt land och en av de åtta permanenta medlemmarna i Arktiska rådet. Genom intensivt samarbete kan vi i regionen nå målen för hållbar utveckling och i kombination med globala åtgärder stävja klimatförändringen och dess skadliga effekter.

Finland har som mål att den arktiska regionen ska präglas av fred och konstruktivt samarbete, medan ökade spänningar och höjd konfliktpotential ska undvikas.

Uppvärmningen i den arktiska regionen sker snabbare än i andra områden. Denna trend i den arktiska regionen kan brytas genom globala utsläppsminskningar. De som orsakar klimatförändringen finns huvudsakligen utanför den arktiska regionen, men också bland staterna i den arktiska regionen finns det sådana som orsakar stora utsläpp.

Goda levnadsförhållanden för befolkningen i den arktiska regionen och delaktighet i det samarbete och beslutsfattande som gäller regionen bör tryggas. Det finns i synnerhet behov av att underlätta och utöka det gränsöverskridande samarbetet och dialogen också mellan människor och civilsamhällesorganisationer. Det ska vara möjligt för urfolken i regionen att bevara och utveckla livskraften i sin kultur, sitt språk och sina traditioner och att skaffa sig de färdigheter som behövs för en anpassning till de förändringar regionen står inför. I allt arktiskt samarbete arbetar vi för jämställdhet mellan könen och för jämlikhet.

Finlands arktiska kompetens är en central del av Finlands arktiska profil. I all ekonomisk verksamhet i regionen beaktas naturens mångfald och bärkraft, klimatet och miljöskyddet, principerna för hållbar utveckling, befolkningens välfärd och delaktighet samt urfolkens rättigheter. Inte all affärsverksamhet är skadlig för naturen, endast ohållbar affärsverksamhet. Cirkulär ekonomi och andra nya principer för ekonomisk verksamhet samt tekniska lösningar kan också skapa helt nya affärsmöjligheter.

Finlands ställning och dragningskraft som internationell arktisk expert stärks genom satsningar på utbildning och forskning. Den kunskap och kompetens som den arktiska forskningen producerar utnyttjas i bred utsträckning. Forskningsdata bidrar till att beslut inom olika sektorer och branscher är av hög kvalitet och fattas i rätt tid och till att främja ett gott liv för befolkningen i den arktiska regionen.

För att betjäna näringslivet och befolkningens behov utvecklas infrastrukturen och logistiken i den arktiska regionen genom hållbara och utsläppssnåla metoder och transportformer. Digitaliseringen stärks i tjänsterna och utvecklingen av trafiksystemen i regionen. Tillgängligheten till datakommunikation stärks för myndigheternas, företagens och medborgarnas behov.

Helhetsbilden av Finland som ett arktiskt land skapas av flera aktörer. Olika nivåer inom den offentliga förvaltningen och beslutsfattandet samt universitet, forskningsinstitut och företag medverkar, men också exempelvis civilsamhällesorganisationer och inofficiella nätverk. På alla nivåer är såväl institutionell kunskap som expertis och aktivitet på individnivå av betydelse.

Att Finlands arktiska verksamhet på ett allmänt plan är synlig och mångstämmig är viktigt också med tanke på målen för strategin för den arktiska politiken. Det är dessutom av största vikt att de som deltar i Finlands arktiska verksamhet har goda möjligheter att med låg tröskel bilda nätverk med

varandra och etablera partnerskap. Det arktiska samarbetet är även en del av det nordiska samarbetet.

Finlands arktiska verksamhet och målen för Finlands arktiska politik berör många olika sektorer i hela Finland. Stuprörstänkande kan bekämpas genom tvärsektoriellt samarbete och genom att man uppmuntrar verksamhet som gemensamt lyfter fram Finland som arktiskt land.

Den internationella omvärlden och det säkerhetspolitiska läget

1. Lägesbild

Det internationella intresset för den arktiska regionen och det arktiska samarbetet har fortsatt att växa sedan Finlands föregående arktiska strategi från 2013. För att positionera sin verksamhet har alla arktiska länder och ett flertal sådana länder utanför den arktiska regionen som är intresserade av regionen publicerat nya eller uppdaterade arktiska strategier eller börjat utarbeta eller uppdatera dem när denna strategi skrivs.

Detta intresse är till stor del en följd av att klimatförändringen snabbt och dramatiskt framskrider, där den arktiska regionen är bland de första att drabbas. Den arktiska regionen med sina känsliga ekosystem värms upp snabbare än resten av jordklotet, och det är utmärkande att förändringarna syns och känns konkret i de områden som är täckta av snö och is. Händelserna i den arktiska regionen och i det andra polarområdet Antarktis påskyndar i sin tur klimatförändringens skadliga effekter i hela världen.

Begränsningen av klimatförändringen och anpassningen till den angår alla aktörer i den arktiska regionen, från enskilda invånare till kommuner, regioner, stater och företag. När det gäller att begränsa effekterna av klimatförändringen är konkreta åtgärder, såsom minskade utsläpp av växthusgaser och sot, av central betydelse. Även utsläppsnåla tekniska lösningar samt trafikarrangemang som syftar till utsläppsminskningar är av stor betydelse.

På Barents hav och hela Norra ishavet har sjötrafiken ökat och fortsätter att öka i takt med att isförhållandena förändras på grund av klimatförändringen. Ökningen påverkas av politiska faktorer, men i stor utsträckning också av riskerna längs Nordostpassagen och andra nordliga havsrutter, däribland av bristande infrastruktur. Förutsättningarna för byggande och underhåll av transport- och kommunikationsinfrastrukturen förändras i och med att väderförhållandena varierar allt mer. Man måste vara beredd på och anpassa sig till dessa förändringar.

Som arktiskt land vill Finland betona regioninvånarnas perspektiv: invånarna behöver möjligheter att delta i beslutsfattandet och att upprätthålla och utveckla sin välfärd. Detta är en central förutsättning för ekonomiskt välstånd och hållbar tillväxt. I Finlands arktiska politik betraktas den arktiska regionen inte som någon avlägsen glesbygd. Det är viktigt att beakta lika rättigheter och möjligheter för befolkningen i hela regionen och att trygga levnadsförhållandena och delaktigheten. Regionens urfolk bör garanteras möjligheter att upprätthålla och utveckla sin kultur och sina traditioner under de föränderliga förhållandena samt tillräckligt stöd för att anpassa sig till förändringarna.

Det ligger i alla arktiska staters gemensamma intresse att bevara fred och stabilitet i den arktiska regionen. Finland bidrar till att främja detta mål. Sedan den föregående arktiska strategin skrevs har

det säkerhetspolitiska läget i regionen helt klart förändrats på sätt som behöver identifieras och som Finland bör kunna påverka för att främja stabiliteten. Den ökade militära aktiviteten och närvaron och de ökade spänningarna är delvis en följd av de utmaningar och möjligheter som uppstått till följd av klimatförändringen, bland annat i fråga om exploateringen av naturresurserna i regionen. Samtidigt återspeglas de internationella politiska och militära spänningar som uppstår på andra håll i världen också i den arktiska regionen, där stormaktspolitiska intressen kan leda till motsättningar.

Ju mer internationell uppmärksamhet regionen får och ju mer till exempel den framtida arktiska sjötrafiken eller datakommunikationen bedöms öka, desto större växer sig intresset för regionen också med tanke på säkerheten och försvaret. Ryssland, som geografiskt sett är den största arktiska staten, har lagt allt större vikt vid regionens betydelse i sin egen verksamhet. Utvecklingen i Rysslands arktiska region är av betydelse också för den arktiska regionen som helhet.

Av länderna utanför regionen har särskilt Kina visat ett växande ekonomiskt och strategiskt intresse för regionen och i synnerhet för dess naturresurser, infrastruktur och trafikleder. Kinas globala mål och landets strävan efter en större roll i den arktiska regionen kan skapa intressekonflikter i synnerhet mellan stormakterna samt öka spänningarna i regionen.

Förändringarna i det säkerhetspolitiska läget har bidragit till att den arktiska regionen har fått större strategisk betydelse och till att spänningarna i regionen har ökat. Ett spänt internationellt läge i ett område kan snabbt leda till att den militära verksamheten ökar också i andra områden. Utvecklingen av infrastrukturen i den arktiska regionen kan eventuellt också påverka säkerhetsläget i regionen. Därför bör utvecklingen i regionen granskas i en bredare säkerhetspolitisk kontext.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i den arktiska regionen påverkar den nationella säkerheten. Ur Finlands synvinkel har säkerheten i den arktiska regionen ett nära samband med säkerhetsläget i Östersjöområdet och resten av Europa, där spänningarna har ökat under 2010-talet. Ryssland har försämrat säkerheten i våra närområden och i Europa genom att olagligt annektera Krim och upprätthålla den konflikt som landet inlett i östra Ukraina. Ryssland stärker systematiskt sin militära närvaro i den arktiska regionen för att trygga sina ekonomiska intressen och säkerställa kontrollen över den nordliga havsrutten. Samtidigt har Ryssland i sitt säkerhetstänkande betonat betydelsen av militärbaser och kärnvapen på Kolahalvön samt den Norra flottans handlingsfrihet och tillträde till världshaven.

Till följd av detta har Förenta staterna, Kanada och de europeiska Natoländerna ökat sin militära närvaro och utvecklat sin beredskap att reagera militärt i Nordeuropa. På motsvarande sätt har den arktiska regionen allt tydligare lyfts fram i den internationella säkerhets- och försvarspolitiska debatten och i de väpnade styrkornas operativa planering och övningsverksamhet.

Finland för en kontinuerlig utrikespolitisk och säkerhetspolitisk dialog om säkerhetsläget i Arktis med inriktning på försvarssamarbetet, både bilateralt och multilateralt. Finland lyfter fram tanken om ett arktiskt toppmöte, som för det första skulle ge en möjlighet att lyfta miljöfrågorna på Arktiska rådets agenda till högsta nivå och för det andra skulle skapa ett möjligt forum för att behandla också sådana säkerhetspolitiska frågor som faller utanför Arktiska rådets mandat. Försvarsmakten deltar i det arktiska forskningssamarbetet och övar i norr både nationellt och tillsammans med sina partner. Finlands styrka är en försvarsmakt med prestationsförmåga, uppbyggd för att som helhet lämna sig för arktiska förhållanden, med internationellt sett högklassig arktisk kompetens.

2. vårMål för Finlands verksamhet: En stabil och säker verksamhetsmiljö

Ur alla aktörers synvinkel är det viktigt att i den arktiska regionen stärka engagemanget för fred, stabilitet och konstruktivt samarbete. Man bör på ett förutseende och förebyggande sätt sörja för sådana fungerande samsamarbetsstrukturer och samtalsförbindelser som främjar dialogen mellan staterna på ett sätt som ökar förtroendet och minskar riskerna, även i fall av olyckor. Klimatförändringen, hållbar utveckling samt välfärden för regionens befolkning bör även i fortsättningen prioriteras högt i det arktiska samarbetet. Utöver Arktiska rådet är det viktigt att i detta arbete också utnyttja regionala samsamarbetsstrukturer, såsom politiken för den nordliga dimensionen, inklusive partnerskap och andra strukturer, samt Barentsrådet och Nordiska rådet.

En stabil och säker omvärld är en förutsättning för att de föreslagna målen för det arktiska samarbetet ska kunna nås och välfärden för regionens befolkning främjas. Därför bör också den inre säkerheten och en trygg levnadsmiljö och omvärld beaktas i diskussionerna och i utvecklingen av regionen.

Av Finlands areal är 68 procent glest befolkade trakter. I dessa områden accentueras det lokala samarbetet mellan i synnerhet myndigheter, organisationer och invånare. Det är viktigt att befolkningen också i den glesbefolkade arktiska regionen har tillgång till behövliga myndighetstjänster och att invånarna känner sig trygga. Att i synnerhet polisen, Gränsbevakningsväsendet och räddningsväsendet är synliga och har god förmåga att agera i glesbefolkade områden skapar en stark inre säkerhet, vilket i sin tur är en förutsättning för att förverkliga målen för det arktiska samarbetet och särskilda arktiska intressen som hänför sig till Finlands ekonomi, såsom turism, ökad företagsverksamhet och transportinfrastruktur. Man bör utnyttja den lokala aktiviteten och samhörigheten och ett nära samarbete mellan säkerhetsaktörerna i de glesbefolkade områdena för att trygga en ännu starkare säkerhet än för närvarande.

Den arktiska regionens vidsträckt och utmanande förhållanden kräver samarbete mellan alla säkerhetsmyndigheter inom Finland och, i den utsträckning det är möjligt, även över gränserna. Övningarna Barents Rescue är ett exempel på internationellt samarbete inom den civila beredskapen och räddningsväsendet i norr. De nya utmaningar som sprider sig till regionen i och med den allt snabbare klimatförändringen och de naturfenomen och nya hälsorisker den medför ställer högre krav än tidigare också på samarbetet mellan de myndigheter som svarar för den inre säkerheten. Det är emellertid viktigt att man bereder sig på att svara på och hantera olika typer av kriser (all-hazards approach) och riskmiljöer.

I norr har i synnerhet myndigheterna i de nordiska länderna redan nu ett nära direkt samarbete, vilket gäller både polisen, tullen, Gränsbevakningsväsendet och räddningsväsendet. I de multilaterala, regionala och bilaterala strukturerna för myndighetssamarbete bör man i fortsättningen i allt högre grad uppmärksamma de eventuella utmaningar och behov som kan uppstå i den arktiska regionens utveckling. Gränsbevakningsväsendet deltar aktivt i det arktiska kustbevakningsforumet (ACGF, Arctic Coast Guard Forum), som behandlar de marina myndigheternas verksamhet i hela den arktiska regionen.

Covid-19-pandemin och andra eventuella nya pandemier, som det finns en ökande risk för bland annat i och med att permafrosten smälter, framhäver behovet att i större utsträckning än tidigare uppmärksamma hälsorisker, hälsosäkerhet och de särskilda utmaningar som de arktiska glesbefolkade områdena står inför. Datakommunikationsförbindelserna och trafikförbindelserna i dessa områden bör tryggas, så att till exempel medicinsk hjälp snabbt kan nå dem som behöver den. Arktiska rådet kommer att ha en central roll också i bekämpningen av hälsorisker. Rådet tillför mervärde för det första genom att man inom ramen för rådet förhandlar och beslutar om frågor tillsammans med

urfolken och sammanför de arktiska regionerna i Norden, Ryssland och Nordamerika. För det andra kommer betydelsen av den högklassiga vetenskapliga forskningsverksamheten i Arktiska rådets arbetsgrupper att framhävas ytterligare.

3. Finland och strukturerna för det internationella arktiska samarbetet

Finland är en av de åtta permanenta medlemmarna i Arktiska rådet. Arktiska rådet är även i fortsättningen centralt i Finlands arktiska politik. Genom sin egen verksamhet stärker Finland rådets verksamhetsförutsättningar och utvecklingen av dem för att de ska svara mot de utmaningar som det ökade internationella intresset medför. Dessutom är Arktiska ekonomiska rådet av stor vikt för kontakterna mellan aktörerna inom näringslivet i regionen och för fungerande relationer med myndigheterna.

Arktiska rådet och dess åtta arktiska medlemsländer är centrala i det arktiska samarbetet. Internationella avtal och folkrätten är av central betydelse vid fastställandet av staternas handlingsmöjligheter. Finland strävar i första hand efter att stärka de nuvarande arrangemangen och ser inget behov av att utarbeta en mer omfattande konvention som skulle gälla hela den arktiska regionen. Finland deltar aktivt inom ramen för FN i de förhandlingar där man på global nivå behandlar frågor som gäller bevarande och hållbart nyttjande av det fria havet. Finland är redo att aktivt söka lösningar på hur avtalet effektivt kan genomföras regionalt i den arktiska regionen och utesluter i princip inte avtal inom särskilda områden, om de arktiska staterna når ett samförstånd.

Finland bidrar till att främja en konstruktiv dialog och ett konstruktivt samarbete också med sådana länder utanför den arktiska regionen som är intresserade av regionen, av vilka många redan nu har observatörsstatus i Arktiska rådet. I takt med att både det internationella intresset och antalet observatörer ökar bör Arktiska rådet kunna finna nya innovativa sätt att engagera observatörerna i ett dynamiskt samarbete.

Finland främjar det arktiska samarbetet också inom det nordiska samarbetet och i de bilaterala relationerna med Ryssland samt med Förenta staterna och Kanada. I detta samarbete drar man också aktivt nytta av de regionala samarbetsstrukturerna, såsom politiken för den nordliga dimensionen och dess partnerskap, Barentsrådet och dess regionnivå, Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Det arktiska parlamentariska samarbetet sker via den permanenta arktiska parlamentariskommittén. Dessutom samarbetar bland annat kommunerna, regionförvaltningsverken och landskapsförbunden.

Det finns många olika tematiska nätverk och forum med anknytning till den arktiska regionen, och finländska aktörer uppmuntras att aktivt delta i dem.

Finland anser det viktigt att också Ryssland deltar i det internationella miljösamarbetet i den arktiska regionen, med betoning på minskning av sotutsläpp och andra skadliga utsläpp, stärkt kärnsäkerhet och andra sådana mål för det bilaterala samarbetet mellan Finland och Ryssland som är viktiga med tanke på den arktiska regionen. Finland stöder samarbetet kring kärnsäkerhet och hantering av kärnavfall bland annat inom miljöpartnerskapet för den nordliga dimensionen. Även samarbetet med Internationella atomenergiorganet IAEA är viktigt.

Europeiska unionen är en viktig och konstruktiv arktisk aktör med potential att delta allt aktivare i den arktiska regionen. Unionen förfogar över ekonomiska resurser, förmåga att fastställa globalt sett höga standarder samt annan omfattande expertis. Finland verkar för att det arktiska samarbetet ska stiga högre i EU:s prioritetsordning. EU:s politik för Arktis bör vara mer konsekvent än tidigare, och EU:s

institutioner bör anvisa tillräckliga resurser, även personalresurser, för samordningen och verkställandet av unionens politik för Arktis.

Finland har som mål att behålla sin ledande roll som arktiskt medlemsland i EU, tillsammans med Sverige och Danmark. Finland betonar vikten av att stärka EU:s arktiska politik och har talat för en uppdatering av EU:s politik för Arktis, som baserar sig på EU:s meddelande om Arktis från 2016. Ett nytt meddelande om EU:s politik för Arktis kommer att publiceras 2021. Finland påverkar aktivt beredningen av det nya meddelandet, behandlingen i Europeiska unionens råd och verkställandet av den uppdaterade politiken.

EU är de facto observatör i Arktiska rådet, vilket gör det möjligt för unionen att delta i Arktiska rådets arbetsgrupper. Finland stöder godkännandet av EU som observatör i Arktiska rådet. Finland anser det vara viktigt att EU:s institutioner aktivare deltar och bidrar till arbetet i arbetsgrupperna. Även partnerskapen inom den nordliga dimensionen och Barentsrådet är centrala när det gäller att öka EU:s aktivitet i den arktiska regionen.

EU-finansieringen är av central betydelse med tanke på stärkandet av EU:s arktiska roll och främjandet av det arktiska samarbetet. Finland verkar för att det arktiska samarbetet och de särskilda arktiska förhållandena ska beaktas på ändamålsenligt sätt i planeringen och genomförandet av olika EU-finansieringsprogram. På nationell nivå ägnar Finland särskild uppmärksamhet åt att följa upp och påverka möjligheterna till EU-finansiering i anknytning till den arktiska politiken.

4. Finland är en central aktör i både den arktiska och den antarktiska regionen

Utöver den arktiska regionen är Finland aktivt också i Antarktis. Finland har haft en egen forskningsstation i Antarktis sedan 1980-talet, och Finland har bedrivit högklassig Antarktisk forskning med koppling till internationella nätverk.

Även om den arktiska och den antarktiska regionen i många avseenden är olika, finns det också många faktorer som förenar regionerna. Klimatförändringen och dess konsekvenser syns allra starkast just i polarområdena. Båda polarområdenas naturresurser och geopolitiska läge är föremål för ett ständigt växande internationellt intresse. Konsekvenserna av mänsklig verksamhet, såsom turism, för ekosystemen i bägge polarområdena ger upphov till oro. I bägge regionerna behövs lösningar exempelvis i fråga om reglering av havsområdena och bevarande eller hållbart nyttjande av resurserna.

Finland är ett av de 29 beslutsfattande medlemsländerna i Antarktisfördraget och har också aktiverat sig i konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis. Utöver Finland finns det bara fyra länder som deltar i beslutsfattandet i frågor som gäller båda polarområdena – Sverige, Norge, Ryssland och Förenta staterna. Denna konstellation har gett Finland en stark roll som global polaraktör och en möjlighet att påverka i frågor och utmaningar i bägge polarområdena. Samtidigt öppnar den omfattande kommersiella möjligheter för vår expertis om kallt klimat samt internationellt intresse för finländsk forskning specialiserad på kalla områden.

PRIORITET 1: Klimatförändringen, begränsning och anpassning

Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

Klimatförändringen har under de senaste 50 åren framskridit tre gånger så snabbt i den arktiska regionen som på resten av jordklotet. Förändringarna i den arktiska regionen har också globala konsekvenser och bidrar bland annat till stigande havsnivåer och till väderfenomen långt från den arktiska regionen. Klimatförändringstrenden i den arktiska regionen kan ändras genom global minskning av utsläppen av koldioxid, andra växthusgaser och sot. En minskning av sotutsläppen bidrar till att stävja klimatförändringen i hela världen och i synnerhet i den arktiska regionen. En minskning av utsläppen medför också hälsofördelar.

Den arktiska regionen förändras permanent, men om utsläppen minskar globalt och målen i Parisavtalet nås, kommer förändringarna att gå långsammare framåt i mitten av århundradet. Om uppvärmningen kan begränsas till 1,5 grader, är skillnaden i den arktiska regionen stor i jämförelse med om medeltemperaturen stiger med 2 grader. Om utsläppsminskningarna däremot inte når målen i Parisavtalet, kommer den snabba förändringen i den arktiska regionen att fortsätta, anpassningen till klimatförändringen att försvåras och de globala riskerna att öka. I arktiska förhållanden är det enligt Finlands uppfattning inte förenligt med målen i Parisavtalet att öppna nya fossila reserver, utan i stället förenat med ekonomiska osäkerhetsfaktorer och risker.

Finlands klimatåtgärder och klimatmål fastställs och styrs på nationell nivå. Målen i Parisavtalet samt regeringsprogrammets mål att Finland ska vara klimatneutralt senast 2035 förutsätter omedelbara åtgärder i fråga om både begränsning och anpassning.

Avsikten är att regeringens proposition med förslag till en ny klimatlag ska färdigställas sommaren 2021. I klimatlagen tas det också in ett mål om att stärka kolsänkorna, som avlägsnar koldioxid från atmosfären. Man har inlett uppdateringen av den nationella planen för anpassning till klimatförändringen 2022 med att stärka kunskapsunderlaget. Utarbetandet av en ny nationell klimat- och energistrategi och beredningen av den klimatpolitiska planen på medellång sikt (Kaisu) har inletts under 2020.

Växelverkan mellan vetenskap och politik stärks nationellt av klimatpanelen, naturpanelen och expertpanelen för hållbar utveckling. Inrättandet av ett samiskt klimatråd kunde bidra till att samernas traditionella kunskap tas i beaktande när man fattar beslut om klimatpolitiken. För att trygga en rättvis klimatpolitik har man också inrättat ett nytt rundabordsforum för klimatpolitik. Arbetet med en färdplan för fossilfria transporter slutfördes hösten 2020 och sektorspecifika färdplaner för ett koldioxidsnålt samhälle sommaren 2020. EU:s klimatfinansiering ökar, till exempel i fråga om strukturfonderna och fonden för en rättvis omställning.

Arktiska rådets arbetsgrupper tar fram fakta om uppvärmningen i den arktiska regionen, om den biologiska mångfaldens tillstånd och om klimatförändringens konsekvenser för snö, vatten, is, permafrost, försurning av haven, ekosystem samt artbeståndet på land och till havs. Handlingsplaner har gjorts upp som stöd för anpassningen och ett ramprogram har utarbetats för att stärka resiliensen. Detta faktaunderlag påverkar stort beslutsfattandet både i den arktiska regionen och på global nivå. År 2017 godkände Arktiska rådet ett gemensamt frivilligt mål för minskning av sotutsläppen, där målet är en minskning på 25–33 procent före 2025. Inom Arktiska rådet samarbetar man också bland annat

för att förebygga miljöföroreningar, terrängbränder och nedskräpning av haven och för att förbättra avfallshanteringen.

I Barentsrådet har det utarbetats ett handlingsprogram för klimatförändringen, och det ska uppdateras 2021. Genomförandet ska inledas under Finlands ordförandeskap i Barentsrådet 2021–2023.

Klimatförändringen och andra miljöförändringar och förändrade livsmiljöer orsakade av människan har redan haft konsekvenser för naturen och väderförhållandena. Konsekvenserna för levnadsförhållandena i samhällena och för näringsförutsättningarna kan vara långtgående. Förändringarna gör att den biologiska mångfalden minskar i och med förlusten av endemiska arter och gör det möjligt för invasiva främmande arter att utvidga sina livsmiljöer och sprida sig allt längre norrut. I den arktiska regionen är klimatförändringen det största hotet mot den biologiska mångfalden. I Lappland utgör skyddsområdena cirka 30 procent av arealen, men trots det är många ekosystem i regionen hotade på grund av den sammantagna effekten av klimatförändringen och områdesanvändningen.

Naturen har ett egenvärde, men den är också viktig för begränsningen av och anpassningen till klimatförändringen, för den arktiska regionens livskraft och för livsmedelstryggheten. Naturen är också en faktor som stärker hälsan och det psykiska välbefinnandet. I finländska Lappland finns bara små mängder miljögifter i luften, vattnet och organismerna. Ett orosmoment i den arktiska regionen är emellertid i synnerhet sådana ämnen som färdas långa sträckor, och riskerna förknippade med dem ökar till följd av klimatförändringen. Dessutom ökar den lokala miljöbelastningen till följd av den ökande ekonomiska verksamheten. Markanvändningen påverkar uppnåendet av målen för hållbar utveckling, bevarandet av naturens mångfald samt begränsningen av och anpassningen till klimatförändringen.

Uppvärmningen i den arktiska regionen förkortar i synnerhet snö- och issäsongen och gör det ännu svårare att förutse vinterförhållandena. Detta påverkar redan nu förutsättningarna för renskötsel och turism. Vintrarna blir mer varierande och det blir svårare att göra prognoser.

Till följd av klimatförändringen har nederbördsmängderna ökat, vilket bland annat leder till att risken för översvämningar ökar. Relativt sett är förändringen större på vintern än på sommaren, och i norr är den aningen tydligare än i söder. Samtidigt blir det ändå vanligare med torra somrar, vilket gör att risken för skogsbränder ökar också i den arktiska regionen. Sannolikheten för i synnerhet stora och långvariga bränder förutspås öka. Omfattande skogsbränder orsakar mänskliga och ekonomiska skador. Dessutom förstör de livsmiljöer och bidrar till att klimatförändringen accelererar, i och med att kol som varit bundet i växtlighet frigörs och sotutsläppen ökar. När räddningsväsendet i den arktiska regionen utvecklas är det viktigt att beakta att risken för skogsbränder kommer att öka i framtiden.

Ett annat fenomen som förstärker klimatförändringen är att permafrosten smälter i vid utsträckning, vilket kan leda till att stora mängder växthusgaser frigörs ur marken. Upp till hälften av världens kol som lagrats i marken finns i den arktiska regionen. Med hjälp av nya observationssystem kan man göra noggrannare prognoser och förbättra problemhanteringen.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Finland är en föregångare när det gäller att finna lösningar och stärker därigenom stabiliteten, välfärden och tryggheten i vardagen i den arktiska regionen. Vi kan skapa nya möjligheter till arbete och utkomst genom att stävja klimatförändringen, investera i klimatsmart infrastruktur, stärka den arktiska lägesuppfattningen, satsa på cirkulär ekonomi och bioekonomi, öka produkternas mervärde, stoppa förlusten av biologisk mångfald och främja naturbaserade lösningar.

Även om man lyckas minska utsläppen, kommer uppvärmningen i den arktiska regionen att fortgå inom den närmaste framtiden. Därför måste anpassningsåtgärder vidtas redan nu.

Naturbaserade lösningar är en viktig del av begränsningen av och anpassningen till klimatförändringen och en viktig del av den arktiska regionens livskraft, av näringar som stöder sig på miljön och av livsmedelstryggheten. Marken och naturresurserna ska användas på ett hållbart sätt. Den sammantagna effekten av klimatförändringen och den ekonomiska verksamheten ska beaktas i områdesanvändningen. Dessa påverkar miljön och de lokala invånarna, naturnäringarna samt urfolkens näringar.

En förutsättning för en hållbar framtid för den arktiska regionen är att miljöolägenheterna och de sociala olägenheterna av den ökade mänskliga verksamheten förebyggs. Allmänheten får bättre möjligheter att delta, och kunskapen och medvetenheten om konsekvenserna av klimatförändringen ökar.

I den arktiska regionen är det viktigt att stödja en rättvis omställning och invånarnas levnadsförhållanden under de föränderliga förhållandena. Med en rättvis omställning avses att åtgärderna för utsläppsminskning och anpassning genomförs på ett socialt och regionalt rättvist sätt och så att alla samhällssektorer inkluderas.

Grundlagens skydd för den samiska kulturen beaktas, liksom också samernas traditionella kunskap. Befolkningen i den arktiska regionen och i synnerhet urfolken är de första att känna av klimatförändringen och dess konsekvenser för livet och kulturen. Samernas traditionella kunskap tas med i kunskapsunderlaget för utvecklingen av den arktiska regionen och arbetet mot klimatförändringen.

Internationella avtal, samarbetet inom Arktiska rådet och Barentsrådet samt EU:s politikprogram bidrar till att lösa frågor som gäller klimatförändringen och tryggheten av den biologiska mångfalden och andra miljöfrågor i den arktiska regionen. Finland stöder genomförandet av Parisavtalet som en del av EU:s mål att vara världens första klimatneutrala kontinent senast 2050 och genom regeringens mål "Finland är klimatneutralt 2035".

Det avtal om bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald på det fria havet (det så kallade BBNJ-avtalet) som förhandlas fram under FN:s havsrättskonvention innebär att också den FN-reglering som berör Ishavet ökar. Finland har som mål att Arktiska rådet ska vara en central aktör vid genomförandet av det kommande avtalet och att skyddet av Norra ishavet ska kunna effektiviseras genom avtalet.

Finland fortsätter följa hur avtalet om fiske i centrala Norra ishavet verkställs. Avtalet ska förebygga oreglerat kommersiellt fiske på det fria havet i centrala Norra ishavet.

Centrala EU-program är den europeiska gröna given, inklusive investeringsplan och mekanism för en rättvis omställning, liksom även återhämtningspaketet för att åtgärda konsekvenserna av covid-19-pandemin, EU:s nya strategi för Arktis och forskningsprogrammen. Finland har dessutom som mål att EU ska delta i Arktiska rådets verksamhet och särskilt i dess arbetsgrupper och projekt.

Strategiska åtgärder

- Att stärka Finlands roll som föregångare i begränsningen av klimatförändringen och slopandet av fossila bränslen genom att utveckla decentraliserad produktion av förnybar energi, klimatsmart infrastruktur och byggande, den cirkulära ekonomin och bioekonomin samt resurseffektiviteten och genom att utvidga nätverket för klimatneutrala kommuner med beaktande av förhållandena i och konsekvenserna för de arktiska glesbefolkade områdena.
- Att främja en socialt rättvis omställning till klimatneutralitet och dra nytta av stöd avsedda för ändamålet, i synnerhet fonden för en rättvis omställning och programmet för hållbar tillväxt i Finland.
- Att stödja det internationella samarbetet, samarbetet i den arktiska regionen och EU:s insatser för att stävja klimatförändringen, inklusive minska sotutsläppen, stärka anpassningen och skydda miljön.
- Att förbättra anpassningsberedskapen och stärka hanteringen av klimatrisker genom att öka kunskapen om förändringar, risker, kostnader och nytta i det arktiska området och genom att utnyttja denna kunskap bland annat i underhållet och utvecklandet av infrastrukturen i de nordliga regionerna. Beredskapen för den ökande översvämningsrisken stärks.
- Att främja den arktiska livsmedelstryggheten när klimatet förändras genom att säkerställa kontinuiteten i de lokala näringarna, i synnerhet renskötseln och andra traditionella näringar. Ett förslag om ett samiskt program för anpassning till klimatförändringen utreds som en del av klimatlagen och uppdateringen av det nationella programmet för anpassning till klimatförändringen.
- Att stödja åtgärder för att stoppa förlusten av biologisk mångfald och ta i bruk naturbaserade lösningar genom att effektivisera skyddet av de arktiska arter och naturtyper som blir utrotningshotade på grund av klimatförändringen och stärka restaureringen och iståndsättningen av försvagade ekosystem.
- Att fortsätta tillämpa och utveckla samarbetsmekanismerna för skötsel och nyttjande av naturresurser och skyddsområden tillsammans med samerna i enlighet med de anvisningar som grundar sig på verksamhetsmodellen Akwé:Kon i FN:s biodiversitetskonvention.
- Att främja det internationella samarbetet för att inrätta ett omfattande nätverk av havsskyddsområden i Ishavet och för att bekämpa marint skräp. Havsvården i den arktiska regionen utvecklas enligt ett ekosystembaserat tillvägagångssätt genom att man drar nytta av erfarenheterna från Östersjösamarbetet.
- Att effektivt kontrollera de främmande arter som etablerat sig i den arktiska regionen och att hindra nya invasiva främmande arter från att spridas till den arktiska regionen samt att öka informationen om främmande arter. Tillgången till information förbättras genom att man förverkligar en internationell portal för främmande arter i de arktiska regionerna och samtidigt också stärker kompetensen och kapaciteten i fråga om tillvägagångssätten.
- Att stödja hållbara markanvändningslösningar och hållbart nyttjande av naturresurser när klimatet förändras, genom att utveckla bedömningar av klimatförändringens konsekvenser

och av miljökonsekvenserna i enlighet med bland annat rekommendationerna i rapporten om miljökonsekvensbedömning i den arktiska regionen.

- Att stärka beredskapen för skaderisker inom naturresursnäringarna (skogsbruk, jordbruk, fiske, vilthushållning och renskötsel) och utveckla uppföljningen av dem, exempelvis genom system för uppföljning av och tidig varning för skogsbränder, sjukdomar och skadedjur.
- Att utöka informationen om klimatförändringens konsekvenser, om miljöförändringar, om metoder för att minska utsläppen och om kolsänkor genom att utnyttja i synnerhet nationella informationstjänster.
- Att inrätta ett samiskt klimatråd för att bättre identifiera samernas traditionella kunskap och inkludera den i den faktabas som tas fram till stöd för beslutsfattandet.
- Att främja gränsvattensamarbetet med Sverige, Norge och Ryssland på ett sätt som förbättrar vattenmiljöns kvalitet, som möjliggör hållbar användning av vattendragen också när klimatförhållandena förändras och som tryggar naturens mångfald.

Genom denna prioritet genomförs följande mål och delmål i Agenda 2030 för hållbar utveckling:

PRIORITET 2.1: Invånarna, främjande av välfärd

Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

Hela den arktiska regionen har omkring fyra miljoner invånare, av vilka nästan 10 procent hör till urfolken. Inom Finland avser den arktiska regionen främst Lappland, som täcker 30 procent av Finlands areal. Där bor 3 procent av landets befolkning (cirka 180 000 invånare). Folkmängden i landskapet har länge minskat. Kommunerna i den norra delen av Lappland är samernas hembygdsområde. Mindre än 1 procent av hela Lapplands befolkning har samiska som modersmål, men inte alla samer har samiska som modersmål.

Åldersstrukturen förändras, vilket har en avsevärd inverkan på framtiden för servicen och näringarna i den nordliga regionen. Detta hänger också samman med att könsfördelningen snedvrids till exempel genom att många kvinnor flyttar bort från regionen.

En mångsidig näringsstruktur och goda bestående sysselsättningsmöjligheter är en grundläggande förutsättning för välfärden för invånarna i den arktiska regionen. Covid-19-pandemin, som har spridit sig under 2020, har orsakat en plötslig stor ökning i arbetslösheten i synnerhet inom de servicebranscher som är beroende av turismen, vilket i sin tur orsakar påtagliga ekonomiska och sociala problem på individ- och samhällsnivå. Det är ändå möjligt att den förändrade inställningen till distansarbete och levnadsmiljö, som covid-19-pandemin gett upphov till, får flyttningsrörelsen att vända. I de speciella förhållanden som råder i norr är det viktigt att beakta frågor som rör arbetshälsa och arbetarskydd, både när det gäller de lokala arbetstagarna och den säsongsarbetskraft som kommer från andra länder.

Likvärdiga utbildningsmöjligheter i avlägsna områden såväl inom den grundläggande utbildningen som inom utbildningen på andra stadiet spelar en central roll när det gäller att skapa hållbar utveckling och bygga upp de arktiska samhällenas bärkraft. Likvärdig tillgång till god grundläggande utbildning öppnar dörrar till andra stadiet, till högskolor och till en plats i arbetslivet. Det minskar risken för marginalisering och de negativa konsekvenser som följer. Tillräcklig tillgång till utbildning på andra stadiet är dessutom viktig med beaktande av den utvidgade läroplikten samt för att förebygga marginalisering.

Möjligheten till distansundervisning på alla utbildningsnivåer är viktig med tanke på livskraften i den arktiska regionen. Detta berör alla som bor i regionen. När det gäller undervisning på samiska berörs i synnerhet samerna både inom och utanför hembygdsområdet.

I den arktiska regionen har man identifierat ett särskilt behov av att utveckla distanstjänster och andra digitala tjänster. Betydelsen av digitala social- och hälsovårdstjänster och andra välfärdstjänster accentueras på grund av de långa avstånden och tillgången till hälso- och sjukvårdspersonal. En förutsättning för fungerande digitala tjänster är en fungerande teknisk infrastruktur. Man strävar efter att ordna fungerande digitala tjänster, inklusive tjänster på samiska.

Psykiska problem och självmord är stora folkhälsoproblem i synnerhet bland urfolken i den arktiska regionen. De snabba samhälleliga förändringarna i den arktiska regionen har delvis medfört stora utmaningar för såväl individer som samhällen, vilka gång på gång har varit tvungna att anpassa sig till en ny verklighet.

I den arktiska regionen är det psykiska välbefinnandet också förknippat med andra väsentliga stressfaktorer. Klimatförändringen gör det svårare att bedriva traditionella näringar, såsom renhushållning. Den ekonomiska aktiviteten har ökat i den arktiska regionen, vilket i sin tur har försvagat möjligheterna att utöva traditionella näringar och traditionell kultur. Urfolken upplever dessutom fortfarande diskriminering och har bristande möjligheter att få tillgång till samhällets tjänster på sitt eget språk. Dessutom uppstår utmaningar bland annat vid sammanstötningar mellan traditionell och modern kultur, särskilt bland unga.

Den kulturella mångfalden i den arktiska regionen är unik. Samarbete inom kulturområdet leder till ökad ömsesidig förståelse och respekt och stärker identiteten hos alla invånare i regionen.

Vikten av hälsosäkerhet framhävs i den arktiska regionen. Med hälsosäkerhets avses förebyggande av hot mot hälsan och i synnerhet beredskap för smittsamma sjukdomar och miljöhot. Väsentliga aspekter är folkhälsoarbete, starka hälso- och sjukvårdssystem och tillgängliga hälsovårdstjänster. Beredskapen inför hot mot hälsosäkerheten kräver omfattande samarbete mellan olika sektorer, både i samhället i stort och lokalt.

Majoriteten av de nya sjukdomsalstrarna härstammar från djur. Klimatförändringen gör att förekomsten av sjukdomsalstrare och av de djur och miljöer som sprider dem ökar i regionen. Den ständigt ökande mänskliga verksamheten kan leda till ökad kontakt med smittade djur. Också den smältande permafrosten kan öka sjukdomsriskerna.

I modellen One Health betonas människors, djurs och miljöns gemensamma hälsa och ömsesidiga växelverkan samt betydelsen av förvaltningsövergripande samarbete för att förebygga och avvärja hot mot hälsan. Ur en holistisk synvinkel framträder bland annat lokalsamhällets delaktighet i hälso- och välfärdsfrågor som gäller dem, beaktandet av traditionell kunskap och främjandet av psykisk hälsa. Arktiska rådet har länge arbetat för att främja detta förhållningssätt och Finland deltar aktivt i arbetet. Även covid-19-pandemin har visat att denna synvinkel behöver beaktas.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Finlands utgångspunkt är främja välfärden för invånarna i den arktiska regionen och göra dem delaktiga i form av verksamhet enligt välfärdsekonomin, där man beaktar balansen mellan de tre dimensionerna inom hållbar utveckling, det vill säga social och kulturell hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och miljöns hållbarhet.

Social- och hälsovårdstjänsterna och de andra välfärdstjänsterna är tillgängliga i Finlands arktiska region på lika villkor oberoende av kön, ålder, boningsort, modersmål, funktionsvariation och andra omständigheter som gäller personen i fråga.

De digitala social- och hälsovårdstjänsterna är användbara och ändamålsenliga för både medborgare och yrkesutbildade personer. Egenvården och de förebyggande tjänsterna är välutvecklade. Uppgifterna om medborgarnas hälsa och välbefinnande finns tillgängliga för dem själva genom digitala och mobila hälsotjänster. De möjligheter som digitaliseringen medför beaktas också i distansundervisningen och utbildningen.

I utvecklingen av tjänsterna fäster man särskild vikt vid sådana kultursensitiva tjänster i enlighet med språk och kultur som främjar psykiskt välbefinnande och förebygger självmord.

Den betydelse som konsten och kulturen har för regionens livskraft får ett erkännande och inkluderas som en del av den arktiska regionens regionala, sociala och ekonomiska utveckling. De unga och de framtida beslutsfattarna är livsviktiga för den arktiska regionen. Regionerna konkurrerar också sinsemellan om den kreativa arbetskraften i den yngre generationen. Man fäster särskild vikt vid de ungas möjligheter att delta och påverka samt skapa nätverk över statsgränserna i den arktiska regionen.

Regionens kulturella mångfald, inklusive urfolkens kulturer, stärks med hjälp av öppen växelverkan mellan personer med olika kulturell bakgrund. Man fäster särskild vikt vid gränsöverskridande partnerskap mellan kulturen och de kreativa branscherna samt mellan näringslivet och forskningen. I den nordliga regionen stöder man gränsöverskridande samarbete på kommunal nivå och växelverkan mellan medborgarna.

Invånarna kan delta i beslutsfattandet i regionen på ett jämlikt sätt, och möjligheterna till ett gott liv för alla i regionen stärks. Beaktandet av regioninvånarna i Arktiska rådets arbete stöds. Valfärden och livskraften i de arktiska samhällena främjas genom att jämställdheten mellan könen och jämlikheten beaktas i all verksamhet. Det är särskilt viktigt att främja och utnyttja information och forskning som analyserats enligt kön. Frivilligorganisationerna ger viktiga synpunkter, så att de som har det sämst ställt och minoriteter inte glöms bort.

Inom området för arbetshälsa och arbetarskydd främjas anpassningen till förändringarna i arbetslivet och utnyttjandet av de positiva effekterna av digitaliseringen samt erbjuds stöd med beaktande av särdragen hos den arktiska regionen, dess befolkning och urfolken.

Finland är en föregångare när det gäller att främja hälsosäkerhet såväl nationellt som internationellt.

Strategiska åtgärder

- Att arbeta för att den arktiska regionens invånares och regionala aktörers deltagande i det internationella arktiska samarbetet och i beredningen av Finlands arktiska politik stärks.
- Att tillämpa ett förhållningssätt som är förenligt med välfärdsekonomin för att främja välfärden för invånarna i den arktiska regionen.
- Att stärka basservicen, folkhälsoarbetet och det tvärspektoriella samarbetet i den arktiska regionen genom att stödja gränsöverskridande kommunalt samarbete vid tillhandahållande av tjänster i den nordliga regionen för att trygga tillgängligheten till tjänsterna.
- Att aktivt stödja utvecklingen av digitala servicemodeller och telemedicinska lösningar; de yrkesutbildade personernas kompetens i utnyttjandet av digitaliseringen och inom telemedicin förbättras och det digitala stöd som medborgarna behöver för att använda tjänsterna tryggas.
- Att stärka den regionala jämlikheten inom såväl den grundläggande utbildningen som utbildningen på andra stadiet med digitala och andra medel samtidigt som mångsidiga utbildningsvägar möjliggörs också i glesbefolkade områden.
- Att främja åtgärder enligt Finlands nationella strategi för psykisk hälsa 2020–2030: Kultursensitiva åtgärder enligt språk och kultur utvecklas i syfte att främja psykiskt välbefinnande och minska antalet självmord. Man stärker de yrkesutbildade personernas förvaltningsövergripande färdigheter och förbättrar tillgången till hjälp och tjänster med låg tröskel. Särskilt de samiskspråkiga digitala tjänsterna förbättras.

- Att beakta konstens och kulturens betydelse för den arktiska regionens livskraft och inkludera den i åtgärderna för regionens regionala, sociala och ekonomiska utveckling.
- Att beakta jämställdheten mellan könen i allt arktiskt samarbete: Jämställdhetsperspektivet integreras och jämställdheten främjas vid behov genom särskilda åtgärder; de arktiska aktörernas kunnande om jämlikhet stärks och användningen av information som analyserats enligt kön utökas inom olika teman i det arktiska samarbetet.
- Att stödja nya sysselsättningsmöjligheter och företagsamhet, i synnerhet genom att utnyttja digitaliseringen.
- Att utveckla verktyg för att hantera förändringen i arbetslivet i den arktiska regionen och stärka arbetsplatsernas förmåga att sörja för arbetshälsan och arbetarskyddet.
- Att kontinuerligt utveckla den tvärsektoriella uppföljningen av, beredskapen för och förmågan att reagera på hot mot hälsosäkerheten både nationellt och internationellt.
- Att stärka den finländska kompetensen och det internationella samarbetet när det gäller modellen One Health.

Genom denna prioritet genomförs följande mål och delmål i Agenda 2030 för hållbar utveckling:

PRIORITET 2.2: Invånarna, urfolken samernas rättigheter

Samerna i Finland: Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

Samerna är de enda urfolken inom Europeiska unionen. I egenskap av urfolk har samerna rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Samernas traditionella bosättningsområde, Sápmi, sträcker sig över ett område som består av delar av Finland, Sverige, Norge och Ryssland. Totalt finns det 75 000–100 000 samer. Urfolken uppskattas utgöra cirka 10 procent av det totala invånarantalet i den arktiska regionen, fördelat på fler än 40 olika folk.

I Finland ligger samernas hembygdsområde i Övre Lappland på ett område som omfattar kommunerna Enontekis, Utsjoki och Enare samt den norra delen av Sodankylä kommun. Samerna utgör en minoritet i landskapet Lappland. Av de cirka 10 000 samer som bor i Finland bor över 60 procent utanför hembygdsområdet. Det finns nio samiska språk, och i Finland talas det enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska. Sedan 1996 har samerna i Finland inom sitt hembygdsområde haft grundlagsenlig autonomi i fråga om språk och kultur. För detta ändamål väljer samerna bland sig ett sameting.

Samernas traditionella näringar renskötsel, fiske, jakt och samiskt hantverk, det vill säga duodji, är mycket beroende av naturen. De traditionella näringarna utgör en central del av den samiska kulturen och livsstilen och de är viktiga miljöer för användning av de samiska språken. Den samiska kulturen har en stark koppling till marken och vattnet i det traditionella bosättningsområdet. Urfolken besitter också traditionell kunskap som överförs från generation till generation.

Eftersom samerna finns i fyra länder är gränsöverskridande samarbete och avvecklande av gränshinder, i synnerhet med Sverige och Norge, viktiga frågor. Tillgången till tjänster på samiska och till kulturenliga tjänster har varit bristfällig. Detta beror bland annat på frågor som gäller tillgången på personal. Det gränsöverskridande samarbetet är en central metod för att stärka och utveckla tjänsterna.

De samiska språk som talas i Finland är hotade. Det nordsamiska språkområdet sträcker sig också till Sverige och Norge och språket har sammanlagt cirka 20 000–25 000 talare. Enaresamiska och skoltsamiska talas närmast bara i Finland. Det finns bara cirka 300 personer som talar någotdera språket.

Det krävs mångsidiga åtgärder för att språkens livskraft ska kunna stärkas. Språkbona har haft en stor betydelse när det gäller återhämtningen för de små samiska språken, liksom universitetsundervisningen i de samiska språken. Skolundervisningen är också av central betydelse. Inom samernas hembygdsområde har samiskspråkiga barn rätt till sådan undervisning som i huvudsak sker på samiska. En särskild utmaning med tanke på skolundervisningen är att största delen av de samiska barnen numera bor utanför hembygdsområdet.

Utanför hembygdsområdet erbjuder skolorna undervisning i samiska, vilket dock inte genomförs i alla kommuner. Möjligheterna till och nivån på undervisningen på samiska och undervisningen i samiska upprätthålls inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen. Genom verksamheten vid Sameområdets utbildningscentral tryggas möjligheten till yrkesutbildning på det egna modersmålet inom sameområdet.

Det internationella samarbetet i Arktiska rådet erbjuder ett centralt ramverk för det arktiska samarbetet med urfolken. Organisationer som representerar urfolken, såsom Samerådet, är permanenta medlemmar i Arktiska rådet och deltar i beslutsfattandet vid samma bord som företrädarna för staterna. Detta är unikt internationellt sett. I Barentssamarbetet deltar urfolken genom en arbetsgrupp.

Enligt principen om ett fritt och informerat förhandssamtycke (den så kallade FPIC-principen) ska staten förhandla i god tro och samarbeta med urfolken innan sådana åtgärder vidtas som kan påverka urfolken. Målet är att uppnå samförstånd. Det är också väsentligt att bedöma konsekvenserna. Staten ska på ett övergripande sätt beakta sådan verksamhet som olika myndigheter bedriver samtidigt, så att man kan avgöra vilken inverkan den har på möjligheterna att utöva kulturen.

Urfolken har upplevt och upplever fortfarande rasism och diskriminering, även från stater och myndigheter. Finlands regering håller i samarbete med sametinget och skoltarnas byastämman på att bereda inrättandet av en sannings- och försoningskommission för samer. I Norge har en sannings- och försoningskommission redan inrättats för att behandla rättskränkningar mot samerna. I Sverige bereds tillsättandet av en sådan kommission. Kommissionernas arbete och resultat ger hela regionen en möjlighet att behandla händelser i historien och dra lärdom av dem.

Den regionala, sociala och ekonomiska utvecklingen i den arktiska regionen stöds av att man tar särskild hänsyn till skyddet av urfolkens traditionella kunskaper och traditionella kulturyttringar i egenskap av humankapital (immateriella rättigheter, IP – Intellectual Property). Tillsammans med sametinget har Finland satsat på forskning i frågor som gäller skyddet av samernas immateriella egendom både internationellt och nationellt.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Finland vill ytterligare förbättra urfolkens möjligheter att delta i det arktiska samarbetet, inklusive Barentssamarbetet. Samernas delaktighet i Finlands arktiska samarbete och arktiska politik är en viktig del av helheten.

Gränshinder undanröjs och gränssamarbetet stärks bland annat för att förbättra tjänsterna på samiska.

Sannings- och försoningsprocessen bidrar till att behandla händelser i det förflutna och skapa försoning och förtroende mellan de samiska urfolken och den finska staten. Psykosocialt stöd ska erbjudas under hela processen och även efter den. De processer som genomförs i de tre länderna har också gränsöverskridande konsekvenser.

Undervisningen på samiska och undervisningen i samiska utvecklas och stöder samernas möjligheter att lära sig, bevara och utveckla sina språk och sin kultur.

Den kultur som urfolken själva uttrycker uppskattas, och den skyddas vid behov genom immateriella rättigheter. Konstnärer som tillhör urfolken kan skapa unika kulturprodukter och kulturtjänster och tillhandahålla dem med hjälp av olika digitala verktyg.

De nationella åtgärderna i frågor och forskning som gäller skyddet av samernas immateriella egendom fortsätter tillsammans med sametinget.

Strategiska åtgärder

- Att utföra påverkansarbete som bidrar till att urfolkens möjligheter att delta i det internationella arktiska samarbetet förbättras ytterligare.
- Att stärka samernas deltagande i genomförandet av Finlands arktiska politik. Att utveckla metoder för att bedöma hur den arktiska politiken och olika åtgärder inverkar på samernas möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Att fortsätta avveckla gränshinder och stärka gränssamarbetet i synnerhet när det gäller tryggheten och utvecklandet av tjänster på samiska, inklusive skolsamarbete inom sameområdet.
- Att föra vidare den sannings- och försoningsprocess som gäller samerna i Finland genom att erbjuda sannings- och försoningskommissionen för samer goda verksamhetsförutsättningar och genom att behandla de åtgärdsförslag som kommissionen lägger fram som avslutning på sitt arbete på ett sätt som erkänner deras betydelse. Att stärka dialogen mellan sannings- och försoningsprocesserna i Finland, Sverige och Norge och eftersträva samarbete också när det gäller behandlingen av kommande åtgärdsförslag.
- Att stärka undervisningen på samiska och undervisningen i samiska samt språkboverksamheten.
- Att stärka urfolkens internationella partnerskap för att skydda traditionella kulturyttringar och traditionell kunskap.

Genom denna prioritet genomförs följande mål och delmål i Agenda 2030 för hållbar utveckling:

PRIORITET 3.1: Kompetens, näringar

Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

Det finns arktisk kompetens på många olika håll i Finland. Till den arktiska kompetensen och näringsverksamheten hänför sig exempelvis sjöfartsindustri, turism, cirkulär ekonomi och bioekonomi, skogsbruk, hälsoteknik, byggande, hållbar gruvdrift, miljö- och energiprestanda samt fiskeriindustrin, samernas traditionella näringar inte att förglömma. Det är viktigt att identifiera nya behov och aktivt erbjuda fungerande lösningar som svarar mot behoven.

Det finländska näringslivets intressen hänför sig till möjligheterna i hela Finland, Norra Finland och hela den arktiska regionen, i synnerhet i Finlands närområden men även inom ett mer vidsträckt område. Således bör utvecklingen i regionen granskas som en del av en mer omfattande kontext där ekonomisk utveckling och forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet ingår. Den cirkulära ekonomin och andra former av ekonomisk verksamhet som genomförs på ett hållbart sätt kan skapa helt nya affärsmöjligheter.

Det paradoxala med klimatförändringen är att uppvärmningen i den arktiska regionen samtidigt gör regionen mer tillgänglig, vilket i sin tur ökar det ekonomiska intresset, också hos länder och företag utanför regionen. Naturen i den arktiska regionen är särskilt sårbar. Genom att betona och främja hållbar ekonomisk verksamhet kan Finland visa att ekonomisk välfärd, en utveckling av näringslivet och miljöskydd stöder varandra. En förutsättning för en hållbar framtid för den arktiska regionen är att de miljöolägenheter och sociala olägenheter som följer av den ökade mänskliga verksamheten stävjas.

Det finländska näringslivet kan erbjuda lösningar som stöder en hållbar utveckling i den arktiska regionen. Lång erfarenhet av och kompetens i att arbeta under kalla förhållanden samt förståelse för förhållandena i den arktiska regionen gör det finländska näringslivet till en naturlig partner i utvecklingen av ekonomin i den arktiska regionen. De nya tillvägagångssätten och det tekniska kunnandet gör det möjligt att beakta hållbarhet inom all verksamhet.

Tydliga exportmöjligheter på kort sikt tas till vara, och dessutom bör den långsiktiga ekonomiska utvecklingen i den arktiska regionen stödjas och främjas. Ett tillvägagångssätt som betonar hållbar utveckling stärker uppkomsten av en innovationsvänlig marknad i den arktiska regionen. Denna marknad lockar nya företag, aktörer och investeringar till regionen.

Målet att diversifiera ekonomin och kravet på hållbar affärsverksamhet framhäver behovet av att öka det mervärde hos tjänster och produkter som företagen åstadkommer. I nätverken uppstår det samtidigt kompetens som kan säljas i form av tjänster med högt mervärde runt om i världen. En del av detta arbete består av att förstå värdekedjorna, identifiera möjligheterna med ny teknik och beakta urfolkens traditionella näringar.

Skapandet av arbetstillfällen och stärkandet av den arktiska regionens ekonomi gynnas av att det finns tillgång till arbetskraft med mångsidig kompetens. I Finland finns kompetens som lämpar sig för den arktiska kontexten och lösningar som fungerar i dessa förhållanden. Kompetensen bör lyftas fram på ett målmedvetet sätt, och en bättre matchning mellan efterfrågan och utbud bör stödjas. Även arbetskraftsinvandringen och de nya platsberoende arbetsmöjligheterna ska främjas till stöd för livskraften i de nordliga regionerna.

Främjandet av digitaliseringen stöder i stor utsträckning de behov som hänför sig till den cirkulära ekonomin och det förnyade näringslivet samt möjliggör ny affärsverksamhet och nytt företagande. De möjligheter som digitaliseringen medför ska även beaktas i vid omfattning i fråga om alla tjänster i glesbefolkade områden. Finland betonar också betydelsen av satellittjänster och den europeiska rymdinfrastrukturen för den arktiska regionen, särskilt med tanke på datakommunikationen, klimatförändringen och uppföljningen av miljön samt trafiken i regionen.

I takt med att det ekonomiska intresset för regionen ökar, ökar även konkurrensen. Allt fler länder och företag strävar efter att utnyttja de ekonomiska möjligheterna i den arktiska regionen. De nya sjövägar som öppnas och investeringarna i dem leder till ökad efterfrågan på ny teknik.

Finländarna har långa traditioner när det gäller lösningar inom den arktiska sjöfartsindustrin. Denna helhet omfattar utöver planering och konstruktion av fartyg samt produktion av komponenter för fartyg också olika slags konstruktioner för arktiska förhållanden. Det finns ett växande behov av kompetens inom exempelvis planering och uppförande av vindparker och hamnar i Arktis. I Finland finns sådan kompetens som gör oss till pionjärer när det gäller utvecklingen av den autonoma sjöfarten.

Covid-19-pandemin, som har spridit sig under 2020, har på kort sikt fått den internationella turismen att kollapsa. Utöver pandemier kan internationella politiska, ekonomiska eller miljömässiga kriser komma att orsaka betydande störningar för turismen. Individuella turisttjänster som är förenliga med hållbar utveckling är mer motståndskraftiga mot förändringar än sådana tjänster som är inriktade på massturism. Det också väsentligt att ha förmågan att flexibelt kunna förändra sina tjänster, om omständigheterna kräver det.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Strävan är att även i den arktiska regionen säkerställa att principerna för hållbar utveckling iakttas i all ekonomisk verksamhet, vilket i allt högre grad också syns i investerarnas åtgärder och konsumenternas beslut. Detta öppnar möjligheter för nya produkter och experter inom högteknologi. Främjandet av affärsverksamheten i den arktiska regionen förutsätter ett systematiskt angreppssätt och framförhållning. I utvecklingen av regionens ekonomi bör hänsyn tas till naturens bärkraft, klimatskydd och respekt för urfolkens rättigheter.

För att de möjligheter som är förenliga med hållbar utveckling ska identifieras behöver man förstå klimatförändringens konsekvenser för branscherna och för hela ekonomin i den arktiska regionen. Genom att förstå förändringsmekanismerna i hela värde- och leverantörskedjan är det möjligt att bedöma behovet av förändring i marknads- och ekonomistrukturen och befästa riktningen mot en hållbarare struktur. Begränsningen av klimatförändringen och kraven på hållbar utveckling ger upphov till nya branscher och tillvägagångssätt samt ny teknik, såsom cirkulär ekonomi och bioekonomi.

I den arktiska regionen främjas hållbar utveckling och hållbara arbetssätt genom lagstiftningsmetoder, och parallellt med och vid sidan av detta också på ett praktiskt plan genom att man utvecklar, demonstrerar och tillhandahåller nya produkter och tjänster. Samtidigt skapas efterfrågan på produkter och tjänster med högt mervärde, stärks den innovationsvänliga marknaden i Arktis och blir näringsstrukturen i den arktiska regionen mångsidigare.

Man behöver även bli bättre på att identifiera vilken inverkan olika typer av verksamhet har för den samiska kulturen och för samernas rättigheter, så att konflikter kan förebyggas och negativa konsekvenser kan lindras. I sameområdet bör man vara särskilt uppmärksam på att identifiera eventuella intressekonflikter i anslutning till markanvändning.

Ekonomiska nätverk, kluster och ekosystem för affärsverksamhet och innovation spelar en viktig roll när det gäller att öka mervärdet för olika branscher och företag. I dem förenas och uppstår ny kompetens som gör det möjligt att utveckla bättre produkter och tjänster. Utöver de produkter och tjänster med högre mervärde som uppstår på detta sätt kan också den mångsidiga kompetensen säljas vidare. För att ansluta sig till de internationella ekosystemen och nätverken behöver man upprätthålla och stärka den egna kompetensnivån. Höjningen av mervärdet framhävs också när man svarar på de utmaningar som klimatförändringen medför för urfolkens traditionella näringar.

För att skapa nytt mervärde bör man känna till branschernas värdenätverk och de möjligheter till utveckling de erbjuder. Dessutom bör man känna till större helheter och trender som är förknippade med branschen samt var nya kontaktytor och sysselsättningar kan hittas. På detta sätt är det möjligt att lokalisera de utvecklingsområden där det finns efterfrågan på nya lösningar och där finländskt kunnande kan tillämpas tack vare ett gemensamt utbud.

Efterfrågan på fiskprodukter ökar internationellt. Utvecklingen stöds av konsumenttrender som främjar hälsosamma fiskprodukter samt sådana fiskprodukter som belastar klimatet i liten utsträckning. Enligt färdplanen för den nordiska blå bioekonomin, som utarbetades under ledning av Finland, intensifieras samarbetet särskilt i syfte att utveckla den globalt snabbast växande primärproduktionsformen, det vill säga fiskodlingen, samt när det gäller utvecklingen av mervärdesprodukter från fisk och dess biprodukter samt från alger. Dessa delområden samt fiskfångstens värdeökning är förknippade med en betydande tillväxtpotential i den arktiska regionen.

Tillväxten inom turismen i den arktiska regionen baserar sig på regionens särskilda karaktär, i synnerhet i fråga om naturen men också kulturen. I utvecklingen av hållbar och ansvarsfull turism bör man utöver miljöaspekter även i stor utsträckning beakta sociala, kulturella och ekonomiska perspektiv. I stället för att öka antalet turister bör man satsa på att få turisterna att stanna längre och använda mera pengar, på högklassiga och välpaketerade produkter samt på tjänster som är hållbara med tanke på naturen.

En ökning av det mervärde som turismen ger uppnås genom satsningar på sådana högklassiga turisttjänster och turismprodukter som på ett heltäckande sätt beaktar hållbarhet och säkerhet. Genom att utvidga turismen i den arktiska regionen så att den pågår året runt kan man jämna ut antalet turister, främja sysselsättning året runt och skona naturen. Främjandet av den gränsöverskridande trafiken och turismsamarbetet med grannländerna bidrar till att turisternas rörlighet och penninganvändning samt hur länge de stannar kvar utvecklas i en positiv riktning i regionen.

Minskade utsläpp från resor och transporter samt de lokala invånarnas sociala och kulturella välfärd ska tas i beaktande i företagsverksamheten. Exempelvis matproduktionen, vattenförbrukningen och avfallsminimeringen hänförs till en koldioxidsnål och resurseffektiv global ekonomi. Samarbetet med den samiska befolkningen och den övriga lokalbefolkningen i regionen är centralt när det gäller att utveckla hållbar och ansvarsfull turism.

De värdekedjor och helheter som omger gruvdriften består av utnyttjande av ny teknik och digitalisering bland annat när det gäller att främja elektrifieringen och fjärrstyrningen av gruvorna, att utnyttja verksamhetsätten inom den cirkulära ekonomin till exempel i samband med hanteringen av biflöden samt att på ett hållbart sätt tillhandahålla de mineraler som den nya energitekniken förutsätter. Det bör fästas särskild uppmärksamhet vid ramvillkoren för gruvdrift med tanke på såväl miljön som lokalsamhällena. Den bästa kunskapen och kompetensen bör utnyttjas i verksamheten.

Finland har som mål att framhäva den betydelse EU:s rymdprogram och övrig europeisk rymdinfrastruktur har för den arktiska regionen i synnerhet med tanke på datakommunikationen, klimatförändringen och uppföljningen av miljön samt trafiken i regionen. Finland vill fästa uppmärksamhet vid redan existerande förmågor i synnerhet när det gäller fjärranalys och satellitnavigering, men också visa på brister i sådana rymdlösningar som är viktiga för den arktiska regionen och i lösningarnas täckning, exempelvis när det gäller satellitkommunikation.

Prognossystemen utvecklas från sådana som skapar prognoser för kortare tidsspann till sådana som skapar årstidsprognoser i arktiska förhållanden, vilket förbättrar Finlands beredskap för utmaningar som orsakas av väder och klimatförändringen. De nya arktiska observationssystemen och utvecklingen av kompetensen möjliggör noggrannare prognoser av förhållandena och stärker Finlands arktiska lägesuppfattning. Genom att utnyttja observationsmaterial kan också företag utveckla lösningar för arktisk lägesuppfattning och ny affärsverksamhet som baserar sig på dessa. Dessa kan till exempel främjas genom offentliga upphandlingar i form av referensupphandlingar.

Strategiska åtgärder

- Att stödja en hållbar ekonomisk tillväxt och förutsättningar för arbetsplatser med högt mervärde i den arktiska regionen.
- Att förena efterfrågan i den arktiska regionen med det inhemska utbudet och rikta forsknings- och utvecklingsarbetet till utvecklingen av nya lösningar.
- Att säkerställa tillgången till kompetent arbetskraft (bland annat genom utbildning och arbetskraftsinvandring).
- Att skapa en ny gemensam lägesbild av den arktiska kompetensen och beakta synergien i förhållande till andra åtgärder som främjar närings- och innovationspolitiken inom alla branscher.
- Att utveckla hållbar turism och sådan turism som pågår året runt inom den arktiska regionen.
- Att informera om Finlands spetskompetens i hållbarhet (bland annat hållbar turism, skogsbruk, digitala lösningar, cleantech och bioekonomi).
- Att utreda möjligheter till turismsamarbete med Finlands nordliga närområden.
- Att stödja det arbete som Arktiska ekonomiska rådet gör för att stärka samarbetet mellan aktörerna inom näringslivet i regionen.

Genom denna prioritet genomförs följande mål och delmål i Agenda 2030 för hållbar utveckling:

PRIORITET 3.2: Kompetens, spetsforskning

Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

I Finland finns det mycket högklassigt kunnande och många högklassiga aktörer inom arktisk forskning i hela landet. Forskningen bedrivs vid högskolor och forskningsinstitut samt inom den privata sektorn och den tredje sektorn. Många vetenskapsgrenar är representerade och det är typiskt med ett tvärvetenskapligt angreppssätt. Grunden för den högklassiga forskningen är ett utbildningssystem av hög kvalitet där Finlands ställning som arktiskt land beaktas.

Finländska aktörer inom forskningen är välrepresenterade i internationella nätverk som fokuserar på eller tangerar arktiska frågor och arktisk kompetens. Av största vikt är de forskningsdata som syntetiserats under Arktiska rådet samt nätverken för utbildning och forskning, såsom International Arctic Science Committee IASC, Arktiska universitetet UArctic, universitetsnätverket Arctic Five och EU-finansierade program. Bland annat Arktiska centret, som är internationellt centrum för arktisk forskning och informationsförmedling i Finland, för samman nätverk.

Finland har en internationellt sett unik forskningsinfrastruktur för att observera förändringar i klimatet och miljön i den arktiska regionen samt för rymdforskning och isforskning, vilket skapar en grund för omfattande forskningsverksamhet och uppföljning.

Arktisk offentlig forskning finansieras i Finland inom olika förvaltningsområden med anknytning till högskoleväsendets och forskningsinstitutens arktiska aktiviteter och program. Den arktiska forskningspolitiken i Finland utformas gemensamt av olika ministerier. Inom den internationella forskningsfinansieringen har EU:s program en betydande roll, såsom Horisont Europa och Copernicus. Andra internationella finansiärer finns bland annat inom den nordiska kretsen, såsom Nordforsk.

Statsrådets utredning om helhetsbilden av Finlands arktiska finansiering (Selvitys Suomen arktisen rahoituksen kokonaiskuvasta, 2019:01, endast på finska) identifierade problemet att den arktiska finansieringen är mycket splittrad. Detta gäller också sådan forskning där det faktum att antalet projekt är stort samtidigt spjälkar upp helheten och skapar diskontinuitet. Trots att forskningen är omfattande är det svårt att få en helhetsbild av den arktiska forskningen i Finland.

Forskningen spelar en central roll som stöd för beslutsfattande och arktisk politik. I affärsverksamhet med anknytning till den arktiska regionen och expertis om kalla förhållanden stöder forskningsdata möjligheterna till framgång och den forskning som är relaterad till samhällets säkerhet och funktionssäkerhet är väsentlig. Den arktiska forskningskompetensen är av betydelse med tanke på utvecklingen av försvarsförmågan. Det behövs dessutom högklassig forskningsdata för beslutsfattandet i anslutning till förändringen i den arktiska regionen. Ur Finlands synpunkt är det viktigt med omfattande fritt tillgänglig forskningsdata. Behovet av forskning accentueras i synnerhet av den snabba förändringen av miljön i den arktiska regionen och av behovet av att driva den hållbara

utvecklingen samtidigt som det internationella intresset för den arktiska regionen och utnyttjandet av den växer.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Den information och kompetens som den arktiska forskningen producerar används i bred utsträckning. Forskningsdata bidrar till beslut som håller hög kvalitet och som fattas i rätt tid samt till innovationer inom olika sektorer och branscher av näringslivet. Genom satsningar på utbildning och forskning stärks Finlands ställning och dragningskraft som internationell arktisk expert. Omfattande, tvärvetenskapliga och internationella nätverk bidrar till att den arktiska forskningen utnyttjas på bästa sätt.

I satsningarna på forskning beaktar man utvecklingen och stärkandet av den grundläggande infrastrukturen för arktisk forskning. Detta stärker forskningens förmåga att klara sig i konkurrensen om internationell finansiering och synliggör helhetsbilden av Finlands arktiska forskning. För att man ska kunna påverka den internationella finansieringen, såsom målen och temana i EU:s forskningsprogram, förutsätts det att informationsutbytet och samarbetet fungerar nationellt över förvaltningsgränserna. Även företag drar nytta av finansieringsprogrammen i större utsträckning.

Genom att utnyttja forskningsdata främjar man ett gott liv och livskraften hos befolkningen i den arktiska regionen. En aktuell bild av individernas välfärd och gemenskaper samt av växelverkan och förändring i människans förhållande till sin egen miljö bidrar till att främja beslut som syftar till en samhällsligt hållbar utveckling. Traditionell och lokal kunskap används i den mån det är möjligt vid planeringen och genomförandet av forskningen.

Helhetsbilden av Finlands arktiska forskning och Finlands forskning med anknytning till Arktis har förbättrats. Genom att öka samordningen och informationsutbytet får olika aktörer en delad uppfattning i realtid om de programbaserade forskningsåtgärderna och projektbeståndet. Det ideala är ett nationellt program som främjar samordning och synlighet genom kommunikation.

Ekonomisk verksamhet i den arktiska regionen och med anknytning till Arktis möjliggörs, och den bedrivs i växelverkan med hållbar utveckling. Att upprätthålla den arktiska forskningen och kompetensen och att utveckla och marknadsföra dem är viktigt med tanke på skapandet och utnyttjandet av affärsmöjligheter. Det beaktas att Finlands arktiska kompetens i stor utsträckning är kopplad till olika verksamhetsformer och branscher. Bland annat expertisen om kalla förhållanden är ett trumfkort när det gäller många produkter och tjänster.

Den största utmaningen i den arktiska regionen är att klimatet och miljön i norr förändras. Forskningen används aktivt för en övergripande utvärdering av förändringen i den arktiska regionen, och den erbjuder evidensbaserad information som stöd för beslutsfattandet.

Även den arktiska politiken står inför förändringar och är föremål för mångsidig växelverkan. När det gäller förståelsen för dess konjunkturer samt den aktiva verksamheten ges bakgrundsfakta med hjälp av tvärvetenskapliga forskningsdata och genom att synliggöra evidensbaserad information.

Arktisk forskning som stöder säkerheten och försvaret utvecklas genom multilateralt och bilateralt internationellt samarbete. EU-program används för att stärka forskningsfinansieringen. Dessutom kan

den arktiska lägesbilden utvecklas i samarbete med partnerländer, exempelvis genom mer omfattande satellitbilder över polarområdena.

En förteckning över de arktiska forskningsinstituten i Finland finns på adressen <https://www.arcticfinland.fi/FI/Tutkimus> (på finska) och <https://www.arcticfinland.fi/EN/Research> (på engelska).

Strategiska åtgärder

- Högskolorna och forskningsinstituten bedriver högklassig forskning och gör högklassiga utredningar i anslutning till den arktiska regionen och arktiska frågor samt informerar om sin forskningskompetens på bred front.
- Att förbättra helhetsbilden av den arktiska forskningen och att följa upp finansieringen av forskningen och utveckla finansieringen i samarbete mellan olika förvaltningsområden.
- Högskolorna och forskningsinstituten satsar i enlighet med sina egna strategier på att utveckla sin arktiska kompetens och forskning samt på att utnyttja forskningen. I finansieringen utnyttjas nationella och internationella finansieringsmöjligheter såsom Finlands Akademi, Business Finland, rådet för strategisk forskning, statsrådets TEA-finansiering, programmet Horisont Europa, EU:s strukturfonder och andra europeiska finansieringsmöjligheter samt nordiska forskningsfinansiärer.
- Att aktivt delta i arbetet i Arktiska rådet och dess arbetsgrupper. Att medverka proaktivt i forskning och utvärdering som gäller förändringarna i den arktiska regionen. Finländska forskare är verksamma i internationella forskningsnätverk och utnyttjar de möjligheter som EU och Europeiska rymdorganisationen erbjuder, såsom programmet Copernicus. Företagen erbjuder information och stöd för deltagande i internationell finansiering och internationellt samarbete.
- Att främja åtgärder som ökar den arktiska forskningen och kompetensen i beredningen av aktiviteter inom EU, bland annat inom arbetsprogrammen för ramprogrammet Horisont.
- Att stärka kontaktytan mellan forskningen och företagens verksamhet. Forskningsarbetet stöder företagets möjligheter att utveckla sina egna produkter och svara på nya behov hos aktörerna i den arktiska regionen. Forskningsarbetet stärker också företagets nätverk och ekosystem.
- Att i det nationella föregripande arbetet beakta omvandlingen av näringsstrukturen, behovet av arbetskraft och den demografiska utvecklingen i de nordligaste delarna av Finland. Att utarbeta målen för utbildningsutbudet på basis av ett mångsidigt kunskapsunderlag.

Inom det informationsbaserade beslutsfattandet är prioriteten väsentlig för flera av målen och delmålen i Agenda 2030 för hållbar utveckling. Genom denna prioritet genomförs bland annat följande mål och delmål:

PRIORITET 4: Infrastruktur och logistik

Lägesbild vid tidpunkten för den arktiska strategin 2021

Även i utvecklingen av infrastrukturen i den arktiska regionen arbetar Finland för de allmänna målen för att trygga stabiliteten, de ekonomiska möjligheterna och sysselsättningen och skydda den särskilt sårbara naturen i regionen och för att dessa ska beaktas i EU-politiken. Fokus ligger på att begränsa klimatförändringen. De nordliga näringarna och urfolkens rättigheter ska tryggas och det ska göras grundliga konsekvensanalyser av alla centrala projekt i den arktiska regionen. Allt detta återspeglar sig också i de logistiska valen. Samtidigt främjas en sammankoppling av det finländska transportnätet med stomnätsskorridorerna i det transeuropeiska transportnätet TEN-T, även när det gäller de nordliga delarna. Transportnätet TEN-T syftar till att främja ett säkert och hållbart trafiksystem som medför ekonomisk livskraft.

Samtidigt som den arktiska strategin utarbetades bereddes den första riksomfattande trafiksystemplanen, som godkändes våren 2021. Riktlinjerna för prioritetens infrastruktur och logistik i strategin för den arktiska politiken stämmer således överens med den riksomfattande trafiksystemplanen.

I utvecklingen av trafiksystemet i Norra Finland betonas kraftigt stärkandet av näringslivets verksamhetsförutsättningar, den internationella tillgängligheten och trafikförbindelserna till grannländerna.

I utvecklingen av förbindelserna är samarbetet med länderna i Arktiska rådet och aktörerna i Barentsregionen viktigt. Utöver de internationella landtrafikförbindelserna är också sjöfarts- och lufttrafikförbindelserna viktiga med tanke på regionens utveckling. Hamnarna är viktiga bland annat på grund av den omfattande tunga industri som utvecklas, och lufttrafiken och flygplatserna behövs bland annat för att trygga den viktiga turistnäringen även efter covid-19-pandemin.

Fungerande kommunikationsförbindelser är nödvändiga för invånarna, den ekonomiska verksamheten och näringslivet i den arktiska regionen. De ökar också säkerheten i regionen. Byggandet och driften av kommunikationsnät i den arktiska regionen är ytterst utmanande både ur tekniskt och ekonomiskt perspektiv. Lösningarna kräver flera olika typer av teknik, såsom satelliter, radioförbindelser och havskablar samt att dessa kombineras för att nå det bästa slutresultatet.

Kännetecknande för Norra Finland är det mångsidiga spektrumet av näringar och de långa avstånden, vilka framhäver vikten av att rese- och transportkedjorna fungerar. Trafikledsnätets skick och näringslivets behov är väsentliga. Det är viktigt att den nuvarande trafikinfrastrukturen underhålls och att de flaskhalsar som är besvärliga för näringslivet förbättras.

Antalet användare av trafiksystemet i Norra Finland varierar avsevärt enligt säsong. I de nordliga områdena, liksom i den arktiska regionen i allmänhet, är avstånden långa och bosättningen gles. Dessa aspekter medför utmaningar när det gäller att öka den hållbara rörligheten. Utmaningarna å sin sida framhäver vikten av att betalnings- och informationssystemen samt knutpunkterna fungerar. I synnerhet när det gäller turister finns det möjligheter att utveckla transportservicen. Även för turister är det viktigt att smidigt kunna röra sig över gränserna i hela kalottområdet.

Målbild under genomförandet av den arktiska strategin 2021

Målet med den riksomfattande trafiksystemplanen är att trafiksystemet ska garantera att hela Finland är tillgängligt och tillgodose behoven hos näringslivet, pendlingstrafiken och boendet.

För att uppnå detta mål utvecklas servicenivån i transportnätet enligt näringslivets och pendlings behov, och en smidig internationell trafik tryggas. Det säkerställs att olika regioner kan nås inom skäligen tid med något färdmedel eller med en kombination av färdmedel. Konkurrensförutsättningarna för kollektivtrafiktjänster som tillhandahålls på marknadsvillkor främjas, och utbudet av basservice tillgodoses så kostnadseffektivt som möjligt i regioner där det inte uppstår tjänster på marknadsvillkor.

Dessutom vill man bevara sådana förbindelser från regionerna till landskapscentrumen och andra viktiga centrum som är viktiga för näringslivet och pendlingen. Knutpunkterna och resekedjorna i trafiken görs mer funktionella. Olika befolkningsgruppers mobilitet tryggas för att den sociala hållbarheten ska kunna garanteras. Inom godstrafiken främjas transporternas effektivitet och utsläppsminskningar bland annat genom digitaliseringen, och en övergång till mer hållbara trafikformer möjliggörs.

Samtliga mål syftar till att begränsa klimatförändringen. Syftet med den riksomfattande trafiksystemplanen är att garantera att hela Finland är tillgängligt, svara på de behov som näringslivet, pendlingstrafiken och boendet ställer och förbättra den samhällsekonomiska effektiviteten i trafiksystemet.

Ett mål för strategin för den arktiska politiken är att utveckla logistiken så att den betjänar näringslivet och pendlingstrafiken genom hållbara transportformer. Tillgängligheten till datakommunikation, bland annat bredbandsförbindelser, stärks enligt företagens och medborgarnas behov.

Verksamhetsförutsättningarna för hållbar rörlighet och i synnerhet sådan trafik som drivs med alternativa bränslen stärks till exempel genom en utökning av laddningsinfrastrukturen för fordon som drivs med alternativa bränslen.

För att minska utsläppen från trafiken och dela med sig av bästa praxis fortsätter man bedriva internationellt samarbete och utnyttja bland annat Internationella sjöfartsorganisationens (nedan IMO) och Arktiska rådets arbete.

Enligt IMO-reglering är användning av tung brännolja (Heavy Fuel Oil, HFO) och transport av den för användning som bränsle i fartyg förbjuden i de arktiska havsområdena från och med juli 2024. Finland arbetade aktivt inom IMO för att få till stånd ett förbud. Arbetet för att ersätta den tunga brännoljan med alternativa bränslen måste dock fortsätta innan förbudet träder i kraft.

Finland har aktivt främjat ett effektivt genomförande av IMO:s polarkod (International Code for Ships Operating in Polar Waters, the Polar Code), som förbättrar säkerheten och hållbarheten inom sjöfarten i den arktiska regionen. Detta arbete bör fortsätta. Arbetet stöder inte bara Finlands arbete inom IMO, utan vårt sjöfartsklusters ställning som arktisk expert.

Digitaliseringen stärks i samband med utvecklingen av trafiksystemen. Användningen av alternativa bränslen främjas inom alla trafikformer, och man utreder möjligheterna till sådant flygande där el används som drivmedel.

De nya tjänsterna och förfaringssätten inom trafiken utvecklas så att de motsvarar den växande turismens behov. Detta har också samband med de gränsöverskridande förbindelserna i de norra

delarna av Finland, Norge och Sverige. Projektet för att elektrifiera sträckan Laurila-Torneå-Haparanda stöder internationaliseringen av spårtrafiken i Finland, kostnadseffektiviteten i järnvägstransporterna och industrins konkurrenskraft. Förbindelsen förenar Norra Finlands och Norra Sveriges internationella trafikkorridorer med det transeuropeiska transportnätet, med Barentsregionen och med Norra ishavet via hamnen i Narvik samt i förlängningen med Fjärran Östern.

Med tanke på produktionen av tjänster för resenärer främjas möjligheterna till öppen information, utvecklas fungerande betalnings- och informationssystem samt görs knutpunkterna i trafiken mer funktionella. Öppen digital information kan bland annat leda till att nya applikationer lanseras på marknadsvillkor.

Meteorologins betydelse för Finlands arktiska kompetens framgår till exempel av verksamheten vid meteorologiska institutets arktiska rymdcenter i Sodankylä. Infrastrukturen för mottagande, behandling och produktion av satellitdata vid rymdcentret är framstående både nationellt och internationellt sett.

Strategiska åtgärder

- Att utveckla och utvidga det transeuropeiska stomnätet (TEN-T) norrut. Utvidgningarna av stomnätskorridorerna Nordsjön–Baltikum och Skandinavien–Medelhavet i enlighet med EU:s förordning om Fonden för ett sammanlänkat Europa (Connecting Europe Facility) år 2021 gör det möjligt att förena de nordliga områdena och att inleda järnvägstransporter från den arktiska regionen till andra delar av Europa och till den internationella marknaden.
- Att förbereda sig på klimatförändringens konsekvenser för trafikinfrastrukturen och trafikledshållningen genom att utnyttja de nyaste forskningsdata vid utveckling av infrastrukturen och vid effektiv användning av transportnäten.
- Att möjliggöra fungerande rese- och transportkedjor till stöd för hållbar rörlighet och transport genom att utveckla nya tjänster.
- Att utveckla en tillräckligt heltäckande distributionsinfrastruktur för alternativa bränslen (bland annat el, gas, väte samt förnybara bränslen och elbränslen). Att säkerställa enhetligheten och den regionala täckningen för distributionsinfrastrukturen och främja tillgången till alternativa bränslen. Att bedriva internationellt samarbete för att utveckla ett tillförlitligt distributionsnät som omfattar hela det nordliga området.

Lufttrafik:

- Tillgodoseendet av att Helsingfors-Vanda flygplats har förutsättningar att utvecklas möjliggör också verksamhet på andra flygplatser som utnyttjar nya tekniska lösningar. Att utveckla resekedjor till flygplatser i hela Finland.
- Att fästa vikt vid lufttrafikens betydelse för att trygga tillgängligheten i ett stort och glesbefolkat land samt vid utnyttjandet av potentialen hos de avlägsnare områdena.
- Att bidra till att underhållet och utvecklingen av flygplatserna kan fortsätta enligt nätverksprincipen och att utveckla resekedjor till flygplatserna. Att bedöma utvecklingsutsikterna för lufttrafiken vid Finavias flygplatser och konsekvenserna för servicenivån inom lufttrafiken i olika regioner.

Sjöfart:

- Att bedriva effektivt påverkansarbete inom IMO för att utveckla den internationella miljöregleringen inom sjöfarten bland annat genom att fortsätta att effektivt genomföra IMO:s polarkod (*International Code for Ships Operating in Polar Waters, Polar Code*).
- Att planera en modernisering av de finländska isbrytarna och stärka samarbetet med grannländerna inom vintersjöfarten.
- Att sörja för den finländska specialexpertisen inom vintersjöfarten och erbjuda sådana tjänster som gör det möjligt att röra sig tryggt och skydda den arktiska miljöns särdrag i regionen. Att vidareutveckla informationsutbytet mellan fartyg och hamnar. Tack vare detta kan fartygen sakta farten ute till havs och därmed avsevärt minska växthusgasutsläppen. För att öka energieffektiviteten hos det logistiska systemet krävs avancerad kommunikationsteknik, digitala tjänster och öppna informationssystem.
- Att utnyttja kompetensen inom det finländska sjöfartsklustret i vintersjöfartens utmanande förhållanden, till exempel när det gäller att använda Nordostpassagen för godstrafik. Att förutsätta ömsesidighet när den kompetens som finns i Finlands sjöfartskluster och inom både den offentliga och den privata sektorn utnyttjas tillsammans med samarbetspartner som utvecklar sin kompetens inom den arktiska sjöfarten. Samarbetet stöder exportmöjligheterna och innovationerna i fråga om finländsk kompetens och teknik.
- Att stärka utvecklingen av sjöfartsinfrastrukturen och kartläggningsinformationen i den arktiska regionen genom sjömättningsverksamhet.

Kommunikationsnät:

- Att tillgodose tillgången till tillförlitliga datakommunikationsnät med hög förmedlingskapacitet och digitala tjänster i den arktiska regionen. Att säkerställa att de goda trafikförbindelser som näringslivet kräver kompletteras av datakommunikationsförbindelser med hjälp av vilka arbete kan utföras oberoende av plats.
- Att utnyttja en kombination av olika tekniska lösningar i den arktiska regionen för att nå det bästa slutresultatet för olika behov, bland annat med hjälp av satellitteknik. Att främja utvecklingen och inträdet på marknaden av globala satellitsystem för att användarna ska kunna erbjudas kommunikationstjänster på åtminstone grundläggande nivå.
- Att fortsätta arbetet för att förbättra de nationella och internationella förbindelserna och exempelvis verksamhetsförutsättningarna för dataekonomin samt att locka investeringar i datakommunikation och programvara, inklusive datacenter, till Finland.
- Att uppmuntra företag till samarbete med den offentliga sektorn för att hitta fungerande finansieringsmodeller för att generera nödvändiga investeringar i datakommunikation i områden där detta inte är möjligt på marknadsvillkor. Att i sista hand säkerställa fungerande kommunikationstjänster i Finland genom lagstadgade skyldigheter att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, om fungerande förbindelser inte finns att tillgå på något annat sätt.
- Att beakta de utsläpp av växthusgaser och den materialförbrukning som sektorn för informations- och kommunikationsteknik orsakar och att införa metoder med hjälp av vilka sektorns miljöpåverkan kan hanteras.
- Att fortsätta Arktiska rådets arbete för att förbättra tillgången till kommunikationsförbindelser och bredbandstjänster i den arktiska regionen.

Genom denna prioritet genomförs följande mål och delmål i Agenda 2030 för hållbar utveckling:

STRATEGINS STYRANDE EFFEKT SAMT UPPFÖLJNING AV MÅL OCH ÅTGÄRDER

I strategin beaktas dess styrande effekt och resurser samt mekanismerna för uppföljning av åtgärderna. För att målen i strategin ska uppnås förutsätts det kontinuerlig uppföljning.

Arbetsgruppen bestående av tjänstemän med ansvar för arktiska frågor svarar för att de egna förvaltningsområdenas synpunkter beaktas i verkställigheten av målen och åtgärderna i strategin.

Det nationella läget för hållbar utveckling följs med hjälp av nationella indikatorer för hållbar utveckling. I arbetsgruppen för tjänstemän med ansvar för arktiska frågor fastställs efter att strategin för den arktiska politiken har godkänts de tillämpliga indikatorerna för uppföljning av strategin.

Arbetsgruppen för tjänstemän med ansvar för arktiska frågor tar årligen fram en kortfattad analys om strategins mål och genomförandet av åtgärderna inom varje prioritet. Denna analys presenteras för styrgruppen för strategin för den arktiska politiken och delegationen för arktiska frågor. Dessutom behandlas genomförandet av målen och åtgärderna i strategin vid behov i regeringens beslutsfattande organ.

Kostnaderna och tidsplanerna för åtgärderna utreds. Beslut om finansieringen fattas i samband med beredningen av planen för de offentliga finanserna och statsbudgeten. Den statliga finansiering som åtgärderna förutsätter genomförs inom ramarna för statsfinanserna, vid behov genom en omfördelning av anslagen.

***